

SZAKÉRTŐI VÉLEMÉNY

Budapest, 2023. április 25.

Megbízó:

MNB-Ingatlan Kft.
1013 Budapest
Krisztina krt. 32.

A handwritten signature in blue ink, which appears to be 'Einspach', is written over a circular official stamp. The stamp is blue and contains the text 'Einspach Gábor' at the top, '5529' in the center, and 'Kulturális Javak Igazságügyi Szakértő' around the bottom edge.

Készült 2 darab nyomtatott példányban
1/1 és 1/2 példányt Megbízó kapja

Einspach Gábor

Kulturális javak igazságügyi szakértője
005529
1054 Budapest
Honvéd utca 8. I/2.

I. A megbízás tárgya

A megbízási szerződés aláírását követően áttanulmányoztam a rendelkezésemre átadott dokumentációt, majd felvettem a kapcsolatot a képeket felajánló Deák Erika Galériával. Azt követően elvégeztem a szükséges anyaggyűjtést, melynek elsődleges forrásai a szakirodalomban, az internetes adatbázisokban, illetve a saját szakértői adattáramban tárolt adatok voltak. A szakvélemény alapja a megbízótól megkapott dokumentáció és a Deák Erika Galériában lefolytatott szemle volt. A szemlét 2023. április 14-én folytattam le, jelen volt Tűzkő Péter igazságügyi szakértő és a Deák Erika Galéria képviselője. A szemlén a műveket megvizsgáltuk, a szemlén készített fotódokumentációt a szakvélemény tartalmazza.

II. Bullás József munkásságának ismertetése

Bullás József (Zalaegerszeg, 1958) kortárs magyar festészet egyik megkerülhetetlen alakja. Pályáját a nyolcvanas években az újfestészet hatása alatt kezdte; munkáival először a Hegyi Lóránd szervezte *Új szenzibilitás*-kiállításokon mutatkozott be a hazai és a nemzetközi szinten. Az 1985-ös Sao Paulo-i Biennálé magyar csoportos kiállításán még figuratív képeket állított ki, később fokozatosan távolodott el az ábrázoló narratív festészettől. Képein kezdetben hullámvonalak és négyzetek jelentek meg, majd a kilencvenes évektől az új médiumok, a számítógép teremtette kép és a keleti ornamentika motívumai jelentettek festészete számára kiindulási pontot.

Bullás művészetét bátor kísérletezés és folyamatos megújulás jellemzi, amelyet kivételes festészettechnikai megoldásai tesznek egyedivé. Munkássága egymásból következő módszerek és technikák használatára épül, amelyben a kezdetektől fontos az ismétlés, illetve a motívumok variálása; ennek megfelelően művei sorozatokká, ciklusokká rendeződnek. A mintegy négy évtizede folytatott festészeti vizsgálódásainak tárgyai között ázsiai frízmotívumokat, keleti szőnyegek mintáit és neonfények

elmosódott színeit egyaránt megtaláljuk. Bullást a kétezres évektől elsősorban az optikai hatások, a látás és megértés természetének kérdései foglalkoztatják: festményei a végtelen tér egy szeletét örökítik meg, illuzórikus és repetitív geometrikus alakzatai és az egymásra vetülő térbeli síkok egy új, addig még nem látott dimenziót tárnak fel a szemlélők előtt. Az alkotó színektől vibráló és optikai effektusokkal gazdagított vizuális világa magában hordozza a virtualitás stílusjegyeit. Bullás az op-art jelenkori megújítója, aki a hatvanas évek művészeti törekvéseit a maga szemléletére alakítva egy festőibb szemléletmóddal járul hozzá a műfaj új útjainak kutatásához.

A Budapesten élő és dolgozó Bullás József 1984-ben végzett a Magyar Képzőművészeti Főiskola festő szakán, ahol mesterei Kokas Ignác és Dienes Gábor voltak.

1983 óta több mint ötven egyéni és több mint száz csoportos kiállításon szerepelt Magyarországon és külföldön. Legutóbb a Deák Erika Galériában (*Rolling Colors*, 2021), az Ybl Budai Kreatív Házban (*Fényrétegek*, 2020) és a pécsi m21 Galériában (*Időkerék*, 2019) volt önálló kiállítása, de olyan helyeken is állított ki munkássága során, mint a XVIII. Sao Paoló-i Biennálé vagy a linzi Ars Electronica. Számos ösztöndíjat nyert, többek között egy évig élvezte a Victor Vasarely Alapítvány támogatását Párizsban, de megfordult Görögországban, Rómában és Frankfurtban is. 2008-ban elnyerte a Munkácsy Mihály-díjat. Művei megtalálhatók a Magyar Nemzeti Galéria, a budapesti Ludwig Múzeum, a győri Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum, a székesfehérvári Szent István Király Múzeum, a pécsi Modern Magyar Képtár, a grazi Neue Galerie, a békéscsabai Megyei Könyvtár és a Szombathelyi Képtár gyűjteményeiben.

III. A műtárgypiac vizsgálata, referenciák

Fontos az érték megállapításánál a piac általános állapota, a kereslet és kínálat összefüggései. Az elmúlt időszakban egyre erősödő piacot látunk a magyar művészet kiemelkedő teljesítményei esetében, mely nem ritkán 200 millió forintot is meghaladó árakat jelenthet. A klasszikus piac vonatkozásában az értéksáv Munkácsy Mihály, Rippl-Rónai József vagy Csontváry Kosztka Tivadar esetében ezt messze meghaladó nagyságú is lehet. Ugyanakkor nagy jelentőségű, múzeumi rangú remekművek rendkívül ritkán kerülnek a műtárgypiacra. Magyarországon az aktuális kultúrpolitikának, az állami vásárlásoknak és az erősödő gyűjtői érdeklődésnek köszönhetően nagyon jelentős felértékelődés figyelhető meg a nemzeti festészet vonatkozásában. Általánosságban kijelenthető, hogy a magyarországi műtárgypiac – a koronavírus-járvány okozta piaci leállások kivételével – a 2008-as válság óta eltelt időszak legjobb periódusát éli. A klasszikus és modern művek piacán folyamatosan születnek az életműrekordok, a háború utáni és kortárs művészeti piac pedig, követve a nemzetközi trendeket, soha nem látott prosperitást mutat. Az elmúlt évek magyar kulturális sikertörténete a hatvanas–hetvenes évek neoavantgárd törekvéseinek karrierje. Az aukciósházak utóbbi időben megélnékvált aktivitása a háború utáni és kortárs művészet területén pedig újabb vevőket, gyűjtőket vonz erre a területre.

A nemzetközi piac legdinamikusabb szegmense a háború utáni és kortárs művek piaca, itt a legmagasabb az árindex növekedése és a teljes forgalom szempontjából is ez az egyik legfontosabb időszak. A magyar születésű, itthon tanult, de külföldre emigrált művészeink, mint Reigl Judit vagy különösen Hantai Simon elképesztően magas, Hantai esetében akár sokmillió eurós árai az itthon élő művészek, az egész magyarországi kortárs árszínvonalára is pozitívan hat, erősíti a gyűjtők és a befektetési szándékú vásárlók bizalmát a piacon. Mára a világ legfontosabb kánonképző múzeumainak gyűjteményébe eljutottak olyan itthon élő klasszikusai az Iparterv-generációnak, mint Keserű Ilona, Maurer Dóra, Nádler István, Bak Imre vagy Jovánovics György alkotásai, és ez a műkereskedelmi árakban gyakran többszörös áremelkedést jelentett. Nem kérdés, hogy a kelet-európai művészetre irányuló egyre nagyobb nemzetközi figyelem előtérbe helyezheti a fenti művészek későbbi alkotói periódusainak eredményeit is, sőt, a kortársaik művészetét is. A 2019 nyarán nyílt, mintegy másfél évig nyitva tartó Maurer Dóra-kiállítás a londoni Tate Modernben fontos állomása volt ennek a folyamatnak. Nagyon fontos impulzust jelentettek a háború utáni és kortárs piacnak a Virág Judit Galéria tematikus, kifejezetten ezt a szegmenst célzó árverései, ahol már jól látható volt egy addig a klasszikus és modern magyar képzőművészet iránt érdeklődő gyűjtők bekapcsolódása, és ehhez csatlakozott a Kieselbach Galéria, amely 2020 telén nem árverést rendezett, hanem eladásos kiállítását az acb Galériával közösen összerakott kortárs anyaggal egészítette ki, jelentős sikerrel.

A nemzetközi piacra az elmúlt évtizedben folyamatosan áramlott a pénz, elsősorban a kiemelkedő, múzeumi rangú művek érték el sokszor elképesztően magas rekordárakat. Jól megfigyelhető az a tendencia, mely nemcsak ezek felkutatására, de körüknek bővítésére is vonatkozik. Ennek része a kelet-európai művészet felértékelődése, a graffiti térhódítása, de még a modern mesterek piacán is bővül a legdrágább művészek listája. Jó példa erre az európai modernizmus eddig második vonalba tartozó mesterei piacra kerülő legjobb műveinek rekordárai vagy az ázsiai, elsősorban kínai mesterek sokszoros áremelkedése is. Az a tény, hogy a Nagyházi Galéria kortárs kiállítóhelyet nyitott, a Virág Judit Galéria már 600 négyzetméterem mutat be programszerűen sokszor kortárs művészetet, a Kieselbach Galéria építi kortárs galériáját, a BÁV és a Pintér Galéria aukciós anyagában egyre több a kortárs művészet körébe sorolható alkotás, azt jelzi, hogy a legfontosabb hazai piaci szereplők ezt a területet látják a legdinamikusabban fejlődőnek, és ez az a terep, ahol még remekművek a legnagyobb sűrűségben érhetőek el.

Az online kereskedelem egyre nagyobb szeletet hasít ki a piacból, és ez nemcsak az aukciók széleskörű elektronikus hozzáférését jelenti, de az internetes kereskedelmi portálok forgalma is folyamatosan, jelentős értékben emelkedik. A koronavírus-járvány magával hozta az online aukciók és a hibrid árverések térnyerését a hazai piacon is, ami egyfelől a gyűjtői, vásárlói kör kiszélesedését eredményezte, másfelől a kínálati oldalon is megkönnyítette a belépést az új szereplők számára. Az elmúlt években nemcsak az általános képzőművészeti árverések száma nőtt, de a kortárs művekre fókuszáló aukciók száma is.

A hazai és a globális műkereskedelem kiemelkedő évet zárt 2021-ben. A világ vezető aukciósházainak eredményei alapján a nemzetközi piac nemcsak a pandémia előtti szintre tért vissza, de a valaha volt legjobb évet produkálta. A 2022-re elképzelhetőnek tartott visszaesés nem következett be, sőt: a legnagyobb árverezőházak történeteik legjobb eredményeiről számoltak be. A Christie's 8,4 milliárd dolláros forgalma rekordteljesítményt jelentett, 18%-os növekedést produkálva a tavalyihoz képest – jóllehet ez a szám nem csak a művészeti aukciók eredményeit tartalmazta. A Sotheby's 8 milliárd dollárral ugyancsak a valaha volt legjobb eredményét érte el (bár a műtárgyak értékesítése ezen belül 7%-os visszaesést mutatott az előző évhez képest), illetve a Phillips is 8%-os növekedést tudhatott magáénak 1,3 milliárd dolláros forgalmával. Andy Warhol *Shot Sage Blue Marilyn* (1964) című alkotása történelmet írt: 195 millió dolláros árával ez lett minden idők második legdrágább, aukción értékesített tétele Leonardo da Vinci *Salvator Mundi*-ja után. Ezekhez a kedvező eredményekhez ugyanakkor nagyban hozzájárult néhány kimagasló minőségű magángyűjtemény (pl. a Paul Allen-gyűjtemény) elárverezése – ezek nélkül nem lenne ilyen pozitív az éves mérleg. Az is kérdés, hogy az olyan globális válságjelenségek, mint a COVID, az Európában dúló háború és a magas infláció, hogyan hatnak a későbbiekben a műtárgypiac alakulására. A piaci hangulat romlását jelezheti az NFT-k példátlan visszaesése: a 2022. januári csúcshoz képest ez a szegmens 98%-ot esett az év végére. Ugyanakkor a kortárs alkotások népszerűsége, különösen a 40 év alatti művészeké, az ún. ultrakortársaké, jelentős növekedést mutatott 2022 első félévében, több mint 200 millió dolláros forgalmat generálva és a csúcskategóriában figyelemre méltó árszintemelkedést hozva. Például az ultrakortárs piac egyik fiatal favoritjának, a 32 éves brit Flora Yukhnovichnak a munkái 3 millió dollár feletti összegekért keltek el, míg Matthew Wong alkotásaiért egyenként közel 6 millió dollárt fizettek. A nemzetközi műkereskedelem a negatív külső tényezők és az egyes területeken tapasztalható visszaesések ellenére jó évet zárt tavaly.

Az élő magyar művészek aukciós forgalma 2022-ben háromszorosára nőtt az előző évhez képest, és elérte az 1,67 milliárd forintot. A tavalyi aukciós eredmények alapján az élő magyar művészek rangsorát a Londonban élő, 1992-es születésű Bozó Szabolcs vezeti 401,4 millió forintos aukciós forgalmával, annak ellenére, hogy az alkotó mindössze tavaly áprilisban

debütált az aukciós piacon. Bozó után Keserü Ilona (312,6 millió Ft) és Maurer Dóra (216,8 millió Ft) következnek, majd a 2022 decemberében elhunyt Bak Imre (211,2 millió Ft), Nádler István (142,9 millió Ft) és Molnár Vera (115,8 millió Ft). A nem élő magyar művészek rangsorát 2022-ben elért aukciós eredményeik alapján Victor Vasarely (1,82 milliárd Ft), Hantai Simon (1,44 milliárd Ft), Vaszary János (1,1 milliárd Ft), Rippl-Rónai József (669,1 millió Ft), Czóbel Béla (343,7 millió Ft), Aba-Novák Vilmos (310,4 millió Ft), Perlrott Csaba Vilmos (273,3 millió Ft), Patkó Károly (272,4 millió Ft), Scheiber Hugó (248,6 millió Ft) és Batthyány Gyula (227,7 millió Ft) vezetik. A hazai aukciós piac tavalyi egyik legnagyobb eredménye, hogy Rippl-Rónai József *A geszti kastély kertjében* című festményéért 300 millió forintot fizettek a Virág Judit Galéria aukcióján, így ez a festmény lett az év legmagasabb áron eladott alkotása, és a valaha volt második legdrágább tétel, amit magyarországi árverésen értékesítettek. Rippl-Rónai József az egyik legkeresettebb alkotó a magyar aukciós piacon: ezt támasztja alá az is, hogy az övé lett 2022 második legdrágább alkotása is – *Enteriőr* című képe 200 millió forintért talált gazdára a Virág Judit Galéria aukcióján. Ezen a listán Rippl-Rónait Patkó Károly és Vaszary János követi egy-egy életműrekorddal (180 és 165 millió Ft), majd Márffy Ödön, Aba-Novák Vilmos, Kondor Béla, Perlrott Csaba Vilmos és Keserü Ilona következik a sorban. Először fordult elő, hogy itthon élő magyar művész alkotása bekerült az év tíz legdrágább tétele közé és olyan sem volt még soha, hogy egy ma is aktív művész munkájáért kilenc számjegyű összeget fizettek volna. A *Sírkövek 2.* című festmény 110 millió forintos leütési árával tehát történelmet írt, felkerülve az élő magyar művészek top 10-es, hazai aukciós eladási listájának élére 2022-ben. Keserü Ilona tavaly abszolút dominálta itthon a piacot a kortársak legfelső árszegmensében; tíz műből ötnek ő volt az alkotója. Rajta kívül Maurer Dóra, Nádler István és Bak Imre művei kerültek fel a tavaly legdrágábban értékesített alkotások listájára. Ebben a legfelső szegmensben folytatódott az árak gyors emelkedése: az élő művészek körében a tíz legdrágább tétel átlagára tavaly óta 55%-kal, 28,9 millióról 45 millió forintra nőtt. Az eredményekből az is jól látható, hogy a legnagyobb kereslet az 1960–1970-es években készült alkotások iránt mutatkozik.

IV. A szakértői értékmeghatározás módszere

Az eddigi szakértői munka során felgyűlt, a szakértői adattárban található, valamint a forgalmazóknál lefolytatott szemléken összegyűjtött adatokat beépítettem az érték meghatározásába. A szakvélemény kialakításánál felhasználtam a szakirodalomban és az internetes adatbázisokban található adatokat is, a művész életrajzánál az artportal.hu és a wikipedia.hu vonatkozó szócikkeit is használtam. A forgalmi érték meghatározásánál figyelembe vettem az alkotó elhelyezkedését a magyar művészeti kánonban és a művek elhelyezkedését Bullás József életművében. A megállapított forgalmi értékeket befolyásolta a művek témája, mérete, technikája is. Megvizsgáltam a műtárgypiac jelenlegi helyzetét és az adott alkotóra vonatkozó kereslet és kínálat összefüggéseit. A művek állapota szintén fontos tényező volt az érték kialakításánál. A szakvéleményben szereplő művek a lefolytatott szemlén kifogástalan állapotban voltak.

V. Az érték meghatározása

Bullás József Munkácsy-díjas festőművész a kortárs magyar képzőművészet megkerülhetetlen alakja, az op-art egyik kiemelkedő hazai képviselője, aki a Victor Vasarely-féle optikai művészet hagyományát gondolja újra kísérletező szellemiségű művészetében. A kifinomult festészettechnikai megoldásokat alkalmazó Bullás mintegy negyven éves

pályafutása során egy folyamatosan megújuló, ám konzekvens életművet hozott létre, amely a nyolcvanas évek transzavantgárd figuratív tendenciáitól a látás megértését célzó, optikai effektekkel operáló absztrakt kompozícióig ível. Az elsődleges piacon a művészt képviselő Deák Erika Galéria hazai és nemzetközi presztízse és következetes munkája a garancia arra, hogy a művész életműve rangos hazai és nemzetközi köz- és magángyűjteményekben képviselve legyen. A galéria többször állította ki nemzetközi vásárokon Bullás József műveit, a mellékletben szereplő árak igazodnak az eddigi árképzés arányrendszeréhez.

A *Variációk III*, mely a triptichon harmadik darabja már korábban az MNB tulajdonába került. Az akkori vásárlás óra sokat fejlődött a piac, az árak emelkedtek, Bullás Józsefnek is volt közben önálló kiállítása. Amennyiben a jelenlegi, tervezett akvizíció megvalósul, a triptichon maga nyilvánvalóan jelentősebb értéket képvisel, mint a három mű értékének összege. Ezek a tényezők indokolják a 2021. évi beszerzéshez képest megállapított magasabb becsértéket.

A vizsgált művek az életmű jellegzetes és kitűnő minőségű alkotásai. A mellékletben szereplő művek együttes alsó becsértékét 27,1 millió forintban, felső becsértékét 33 millió forintban határozom meg. A szakvéleményben szereplő művek Bullás József eredeti, hiteles, sajátkezű művei. A becsült forgalmi érték nem tartalmazza az alkotások adás-vételi tranzakciója során esetlegesen felmerülő adó, díj és járulék terheket, valamint a szállítási, biztosítási, állagmegóvási, elhelyezési költségeket.

A művek a Miniszterelnökség védett kulturális javakat tartalmazó adatbázisában nem szerepelnek. Az elérhető adatok alapján a mellékletben szereplő alkotások mindegyike forgalomképes, egyik darab sem lelhető fel az eltűnt, lopott vagy jogellenesen külföldre vitt kulturális javakat tartalmazó adatbázisban.

Felhasznált irodalom:

Bullás József. *Munkák / Works 1989-2002*. Bullo Art Bt., 2002.

<https://artportal.hu/lexikon-muvesz/bullas-jozsef-414/>

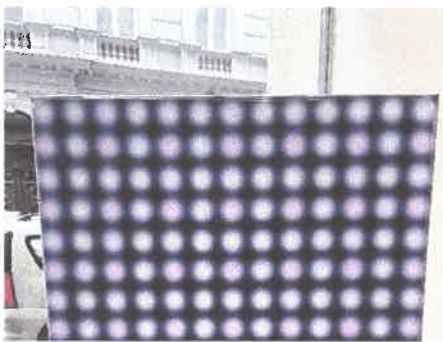
<http://www.deakerikagaléria.hu/index.php/muveszek/item/76-lang-hu-bullas-jozsef-lang-lang-en-jozsef-bullas-lang>

Alkotás fotója	Művész	Alkotás cím	Év	Technika	Méret	Alsó becsérték	Felső becsérték
	BULLÁS JÓZSEF	Variációk I.	1997	olaj, vászon	250,5 x 140,5 cm	5 500 000 HUF	6 500 000 HUF
	BULLÁS JÓZSEF	Variációk II.	1997	olaj, vászon	250,5 x 140,5 cm	5 500 000 HUF	6 500 000 HUF
	BULLÁS JÓZSEF	Hullámok 1-6.	1995	olaj, vászon, szivacs, rétegelt falemez	6 darabból áll, 200 x 11 x 4,5-5 cm 162 x 11 x 4,5-5 cm	8 500 000 HUF	11 000 000 HUF
	BULLÁS JÓZSEF	211010	2021	olaj, vászon	180 x 140 cm	3 800 000 HUF	4 500 000 HUF
	BULLÁS JÓZSEF	211014	2021	olaj, vászon	180 x 140 cm	3 800 000 HUF	4 500 000 HUF

27 100 000 HUF 33 000 000 HUF

Einspach Gábor
5529
Igazságügyi Szekrény

